DE KRACHT VAN DIGITALE PRENTENBOEKEN

Kees Broekhof

1

2

VERSCHILLEN TUSSEN OUDERS

- Een kind met zwijgzame ouders hoort ca. 615 woorden per uur.
- Een kind met praatgrage ouders hoort 2153 woorden per uur.
- In de eerste drie levensjaren maakt dit een verschil van 30 miljoen woorden.

"The 30 million word gap"

Hart & Risley, 1995

3

DE KWALITEIT VAN DE TAAL DOET ER OOK TOE

1. Interactiekenmerken (gedeelde aandacht, beurtwisselingen, 'kindgerichte' taal, langere gesprekken)
2. Taalkundige kenmerken (variatie in woordenschat, zinslengte en zinsbouw)
3. Ondersteuning van begripsvorming (objecten en handelingen benoemen, gesprekken over onderwerpen buiten het hier en nu ('decontextualized talk'))

- Rowe & Snow, 2019: Analyzing input quality along three dimensions: interactive, linguistic, and conceptual

4

VOORLEZEN ALS MOTOR VOOR KWALITEIT IN INTERACTIE

Gedrag van ouders tijdens voorlezen:

- meer diversiteit in woordgebruik
- complexere zinnen
- ondersteuning van begrip
- meer beurtwisselingen met kind
- meer 'decontextualized talk'

Goede prentenboeken lokken dit gedrag uit>

Rowe & Snow, 2019; Dickinson & Morse, 2019; Demir-Lira e.a., 2018; Rowe, 2012

5

DE KRACHT VAN DIGITALE PRENTENBOEKEN

Als die taal van ouders zo belangrijk is, wat hebben digitale prentenboeken dan eigenlijk te bieden?

6

ONDERZOEK NAAR DIGITALE PRENTENBOEKEN

- Jonge kinderen kunnen zelfstandig nieuwe woorden leren door digitale prentenboeken te bekijken (Verhallen e.a. 2004).
- Bij zelfstandig kijken versterken animaties het leereffect van digitale prentenboeken, mits de animaties aan bepaalde voorwaarden voldoen (Takacs, 2015; Furenes e.a, 2021; Bus e.a., 2025).
- Met begeleiding van een volwassene leren jonge kinderen iets meer van digitale dan van papieren prentenboeken, met name op het gebied van woordenschat (Liang e.a., 2025; Savva e.a., 2021).
- Jonge kinderen tonen meer aandacht voor en betrokkenheid bij digitale prentenboeken dan bij papieren prentenboeken (Strouse & Ganea, 2017).

KIJKVRAAG: WELKE WOORDEN WORDEN DUIDELIJK DOOR ANIMATIE?

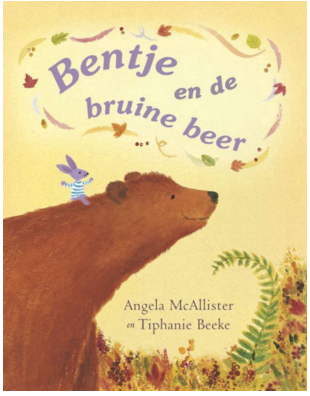

KIJKVRAAG: WELKE WOORDEN WORDEN DUIDELIJK DOOR ANIMATIE?

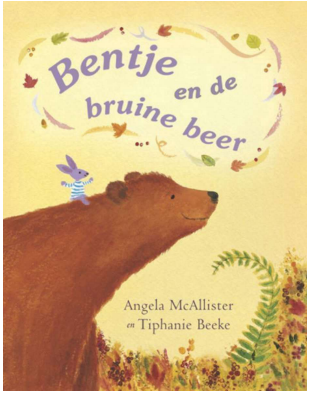

- sneeuwen
- pakken
- klimmen
- naar buiten
- binden aan 2x (tuinhekje en trui)
- op weg gaan
- verder gaan
- doorlopen
- aan het eind
- ..

VOORWAARDEN VOOR EFFECTIVITEIT

- Animaties die verhaalbegrip ondersteunen
- Cameravoering die verhaalbegrip ondersteunt
- Muziek en geluidseffecten die verhaalbegrip ondersteunen

Het sleutelwoord is: **congruentie** (de bewegingen en de effecten moeten 'gelijk lopen' met de gesproken tekst).

Apps die het principe van congruentie negeren leveren geen leereffect op (Sari, Takacs & Bus, 2017)

CRITERIA VOOR EFFECTIEVE GEANIMEERDE DIGITALE PRENTENBOEKEN

- Animaties, cameravoering, muziek en geluidseffecten ondersteunen begrip.
- Animaties, cameravoering, muziek en geluidseffecten lopen synchroon met de tekst (congruentie).
- Muziek en achtergrondgeluiden zijn niet hard, zodat de stemmen goed te horen zijn.
- Er zijn geen interactieve elementen die afleiden van het verhaal.
- Het verhaal heeft een centraal probleem dat wordt opgelost.
- Het verhaal heeft een duidelijke verhaallijn.
- Het verhaal leent zich voor het doen van voorspellingen en actief meedoen.
- Het taalniveau is uitdagend, maar niet te moeilijk.

DE KRACHT WORDT ONDERBENUT …

Onderzoek naar effecten van programma's voor taalstimulering in gezinnen door Vrije Universiteit: "digitale prentenboeken [worden] nog maar nauwelijks… ingezet in gezinsprogramma's, hoewel programma's waarin dat gebeurt wel bovengemiddelde effecten laten zien op de resultaten van kinderen." (Kurvers & Van Steensel, 2022).

… OOK DOOR OUDERS

Project 'Meertalige digitale prentenboeken in het gezin' (2020-2021)

- 2 basisscholen in aandachtswijk in Utrecht
- 41 deelnemende gezinnen
- Tien digitale prentenboeken twee maanden lang beschikbaar op iPad
- Nederlands, Turks, Tamazight (Berbers), standaard Arabisch
- Leesgedrag (welke boeken, hoe vaak) werd gemonitord via speciale software
- Taaltoetsen bij kleuters aan de start en aan het eind van het project

REACTIES VAN OUDERS

- "Zo lang houden ze het met een boek nooit vol. Dan moest ik het verhaal altijd in stukjes verdelen en bleven ze gewoon niet stil naast mij zitten. Zo enthousiast heb ik ze nog nooit gezien over boekjes."
- "Als hij zit te kijken, kan ik even iets heel anders doen."
- "Mijn zoon kan nog niet zelf lezen, dus hij is afhankelijk van ons om voor te lezen. Maar nu kan hij zelfstandig, zo vaak als hij wil, kijken naar de filmpjes."
- "Filmpjes zijn beter voor de uitspraak van Nederlands. Beter dan dat ik het zelf voorlees. En nu leren ze het goed."
- "Sara spreekt beter Nederlands dan Arabisch, dat vind ik jammer. Ze moet beide talen goed leren, daarom vind ik de verhalen in het Arabisch belangrijk."

Meertalige digitale boeken

Versterk de taalomgeving thuis

'Mama, kom, dan gaan we Arabisch luisteren!' Amira (6 jaar) houdt in haar ene hand de tablet en pakt met de andere haar moeders hand vast. Ze moet bijna naar bed, maar mag eerst nog een verhaaltje kijken. 'Alleen met het Suikerfeest heb ik een keer alleen gekeken naar de verhalen. Het liefst kijk ik met mijn hele familie.'

TEKST KEES BROEKHOF EN MACHTELD VAN KOOTEN BEELD TOM VAN UMPT

30 HIK #7 2022

RESULTATEN

- Woordenschat ging meer vooruit naarmate er meer boeken bekeken werden.
- Jongens profiteerden meer dan meisjes.
- Boeken in de eigen taal werden vooral bekeken door kleuters met een kleine Nederlandse woordenschat. Deze groep wisselde ook vaker tussen de talen.

15

WAT VIEL HET MEEST OP?

De grote verschillen tussen gezinnen:

- Ruim twee vijfde van de gezinnen opende de boeken geen enkele keer.
- Bijna een derde van de gezinnen keek weinig naar de boeken.

Ondanks

- een informatiebijeenkomst voor de ouders op beide scholen
- een beloningssysteem voor de kinderen (stickers)
- tussentijdse stimulering op school door leerkrachten

16

WELKE ROL SPEELT MEERTALIGHEID?

17

MEER AANDACHT VOOR MEERTALIGHEID

Kerndoel 1: De school stimuleert de taalcompetentie van de leerlingen

- ruimte bieden aan verschillende talen en taalvariëteiten van leerlingen.

Aanbeveling 1: maak als school, opleiding en voorschoolse voorziening beleid dat kansen van talige diversiteit benut

Aanbeveling 2: investeer in ondersteuning, opleiding en verdere professionalisering

Aanbeveling 3: breng wettelijke ruimte onder de aandacht

18

WELKOM OP DEZE SCHOOL IN HILVERSUM

TALEN RUIMTE GEVEN IN HET LOKAAL

- prentenboeken in meerdere talen
- labels in het lokaal in meerdere talen
- materialen uit verschillende culturen in de hoeken
- voorlezen in thuistaal door ouder of broer/zus
- …

MAAR ER IS MEER AAN DE HAND

Kris

- Roemeense ouders
- Ouders praten weinig met haar en lezen niet voor
- Geen boeken in huis, wel televisie
- Vaardigheid in Roemeens zwak

Sofia

- Canadese ouders
- Ouders praten veel met haar en lezen dagelijks voor
- Veel boeken in huis, ook televisie
- Vaardigheid in Engels goed

21

HET IJSBERGMODEL

De taal in het gezin vormt de basis voor taal 1 en taal 2.

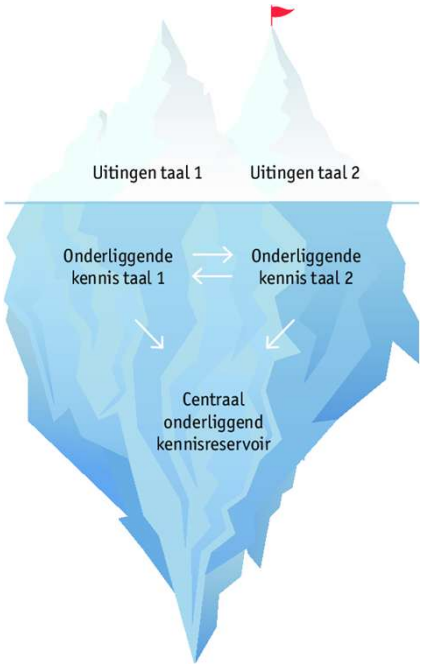

Geudens et al, 2021;
Cummins 1978

22

DUS: SOMMIGE KINDEREN HEBBEN MEER NODIG DAN ANDERE

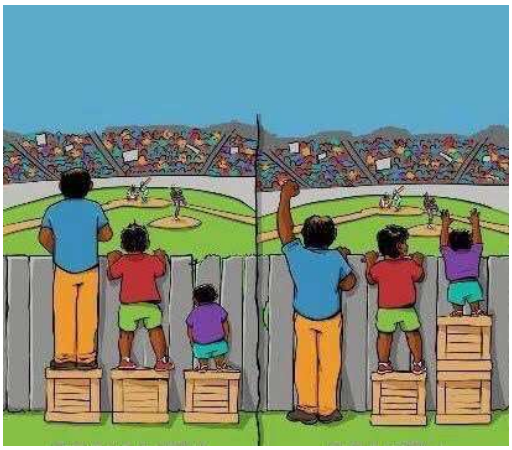

23

DIGITALE PRENTENBOEKEN VOOR EXTRA ONDERSTEUNING

- Digitale prentenboeken bieden ongekende mogelijkheden voor differentiatie.
- Differentiatie is de essentie van werken aan kansengelijkheid.

24

DIFFERENTIËREN IN DE PRAKTIJK

- Pre-teaching
- Extra aanbod tijdens het werken rond een thema
- Extra aanbod na school (bso) en thuis
- Onbeperkte mogelijkheden voor herhaling

25

DE VOORLEESCYCLUS INCLUSIEF DIGITALE PRENTENBOEKEN

Fase 1. Preteaching zwakste kinderen (kennismaken met de personages en de verhaallijn)

+ Digitaal boek voor zwakste kinderen

Fase 2. Boek introduceren in de grote kring (het boek voorlezen)

+ Digitaal boek voor alle kinderen

Fase 3. Ingaan op het verhaal (praten over verbanden in het verhaal)

+ Digitaal boek voor zwakste kinderen (meerdere keren)

Fase 4. (optioneel) Andere boeken bij het thema (informatieve boeken)

+ (optioneel) Digitaal boek voor zwakste kinderen

Fase 5. Afsluiting (de kinderen vertellen het verhaal)

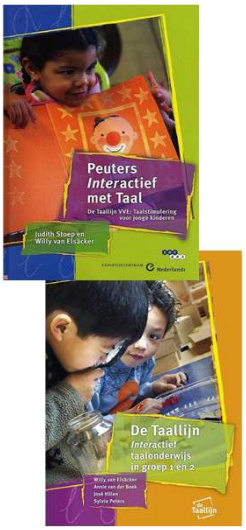

26

DIGITALE BOEKEN IN KLEUTERGROEPEN 2024

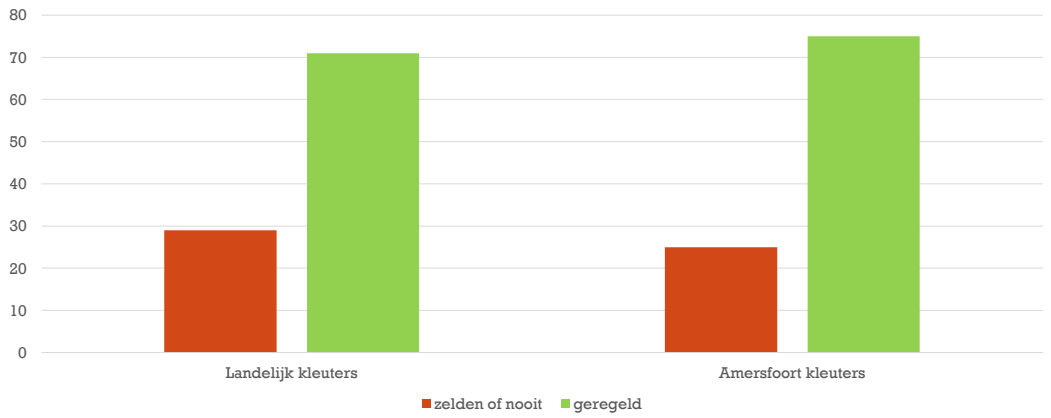

27

DIGITALE PRENTENBOEKEN IN DE KINDEROPVANG 2024

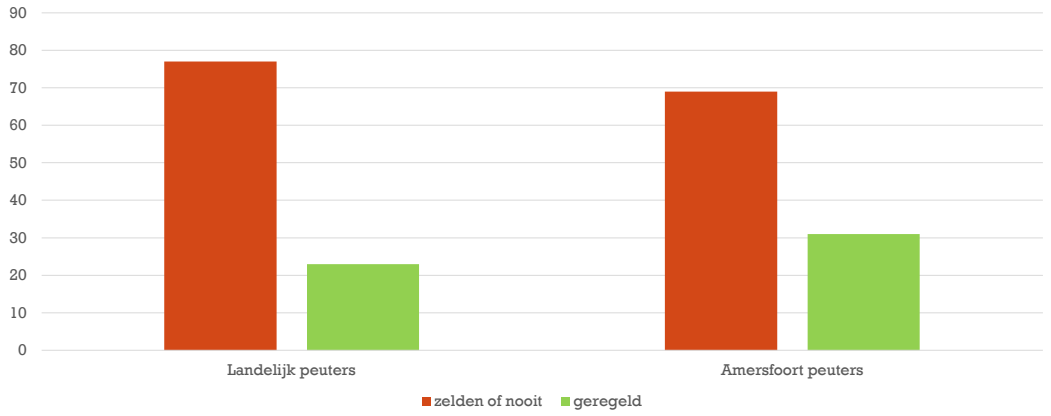

28

ONDERZOEK IN DE KINDEROPVANG 2025

Thirza Osterhaus, Roel van Steensel, Bjorn de Koning

Kinderen die de digitale boeken bekeken scoorden significant beter op de woordkennistoets dan de kinderen in de controlegroep.

NB: De boeken werden vooral groepsgewijs ingezet.

Conclusie:

"Ons onderzoek laat zien dat kindcentra die het woordleren van kinderen willen stimuleren daarvoor (kwalitatief goede) digitale prentenboeken kunnen inzetten en dat die inzet praktisch goed is te realiseren."

CONCLUSIES

- Er zijn grote verschillen in de kwantiteit en kwaliteit van de taalomgeving waarin kinderen thuis opgroeien.
- Digitale prentenboeken kunnen gebruikt worden om een extra impuls geven aan de taalontwikkeling, als ze aan bepaalde voorwaarden voldoen.
- Digitale boeken beschikbaar stellen aan ouders van taalzwakke kinderen is niet voldoende: we moeten ouders informeren, equiperen en motiveren.
- Professionals maken nog onvoldoende gebruik van de mogelijkheden van digitale prentenboeken.
- Digitale prentenboeken kunnen systematisch ingezet worden op de groep om alle kinderen naar behoefte te bedienen.

TAKE HOME

- Selecteer digitale prentenboeken zorgvuldig.
- Zorg voor kwaliteit in de interactie rond digitale prentenboeken.
- Zet de boeken planmatig en gedifferentieerd in, om taalzwakke kinderen extra ondersteun.ing te bieden